

Nr 194.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40 jämte i ämnet väckta motioner behandlade allmänna principfrågor.

(4:e avd.)

I propositionen nr 242, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling i vad densamma ej angår jordbruksärenden, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 10 mars 1939 föreslagit riksdagen, att

dels godkänna ett statsrådsprotokollet såsom bilaga bifogat förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövas erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Utskottet, som i annat sammanhang behandlar Kungl. Maj:ts förslag i vad densamma avser de särskilda i beredskapsstaten å drift- och kapitalbudget upptagna anslagen, företager här till behandling de principfrågor, vilka i propositionen beröras å sid. 1—3.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag i nämnda frågor har utskottet till behandling förehåft — i de delar, de blivit till statsutskottet hänvisade och i detta utlåtande beröras — två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 301, inom första kammaren av herr *F. Domö m. fl.* samt den andra, nr 460, inom andra kammaren av herr *G. Bagge m. fl.*, i vilka motioner bland annat hemställts,

1) att riksdagen i fråga om de i beredskapsstatförslaget upptagna specificerade arbetena ville efter vederbörlig prövning godkänna arbeten i en förhållandevis vidsträckt omfattning, men inom ramen för de sålunda godkända anslagen bemyndiga Kungl. Maj:t att igångsätta arbeten intill en sammanlagd årskostnad för staten av 50 miljoner kronor;

2) att riksdagen måtte beakta vad motionärerna anfört rörande beredskapsstatens ikraftträdande, fullmaktens giltighetstid, remissförfarandet m. m.

Departementschefen har i här berörda frågor gjort följande uttalande.

Fjolårets riksdag ställde genom en särskild finansfullmakt medel till Kungl. Maj:ts förfogande för finansiering av vissa företag m. m., lämpade att utföra i händelse av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom

landet eller inom vissa näringsområden. Fullmakten utformades såsom en *beredskapsstat*, genom vilken riksstaten kompletterades med vissa villkorliga medelsanvisningar, till vilkas finansiering riksdagen förbehöll sig att i efterhand taga ställning och vilka därför kunde redovisas utanför budgetbalansen. Om finansfullmakten i fråga helt eller delvis utnyttjades, skulle detta ske genom fastställande av *förskottsstat*. Vidtagna dispositioner och frågan om sättet för finansiering av verkställda utgifter skulle underställas riksdagen genom framläggande av *tilläggsstat*.

Det ekonomiska läget synes motivera, att medel även för nästföljande budgetår ställas till Kungl. Maj:ts förfogande i händelse av en konjunkturförsämring. Fullmakten torde lämpligen böra lämnas i samma ordning som för innevarande budgetår, alltså genom fastställande av en beredskapsstat i enlighet med av fjolårets riksdag prövade principer (jfr propositionen 1938: 275). Sedan en ny inventering av föreliggande investeringsbehov m. m. verkställts genom vederbörande departementets försorg, har nu förslag till beredskapsstat för budgetåret 1939/40 upprättats inom finansdepartementet.

Med hänsyn till att för årets riksdag torde komma att framläggas proposition om en särskild beredskapsstat för försvarsväsendet föreslår jag, att nu ifrågakommande beredskapsstat betecknas såsom allmän.

Det förslag till allmän beredskapsstat, som nu föreligger och vars olika anslag närmare motiveras av cheferna för av förslaget berörda departement (bil. 2—15), omfattar liksom den av fjolårets riksdag fastställda beredskapsstaten till övervägande delen anslag till arbeten, vilka ansetts under alla förhållanden böra komma till stånd och som kunna men — vid bibehållet konjunkturläge — ej behöva utföras under det budgetår staten avser. Därjämte ha emellertid liksom i fjol å beredskapsstaten upptagits krispolitiska anslag med skiftande ändamål. Förskottsanslagen å driftbudgeten uppgå — exklusive de mot investeringsanslag svarande avskrivningsanslagen — till ett sammanlagt belopp av 170.2 miljoner kronor, varav 60.9 miljoner kronor under femte huvudtiteln och 91.2 miljoner kronor under sjätte huvudtiteln. Anslagen å kapitalbudgeten uppgå till sammanlagt 116.6 miljoner kronor, varav 44.1 miljoner kronor hänföra sig till affärsverksfonderna. Häremot svara avskrivningsanslag å sammanlagt 40.6 miljoner kronor.

Utskottet.

Utskottet vill till en början erinra om att i fråga om fullmaktens omfattning och giltighetstid 1938 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 418) uttalat följande.

I avseende å omfattningen av beredskapsbudgeten håller riksdagen före, att en ganska vid ram bör förefinnas, för att Kungl. Maj:t skall kunna med hänsyn till arbetslöshetens art och lokala fördelning vidtaga de åtgärder, som i varje särskilt fall må visa sig lämpliga för vinnande av det med åtgärderna närmast avsedda syftet. Med hänsyn härtill har riksdagen icke ansett någon allmän begränsning i det framlagda programmet böra ske. Riksdagen vill emellertid uttala den förhoppningen, att arbeten i större omfattning icke skola i konjunkturutmattning syfte behöva igångsättas under den tid, som förlöper, intill dess riksdagen kan bliva i tillfälle att till prövning upptaga frågan om vad som må kunna göras för att motverka följdena av en inträdande kris. I anslutning till vad som i vissa motioner framhållits vill riksdagen emellertid hava uttalat den uppfattningen att — om en begränsning i fråga om dispositionsrätten av de å beredskapsstaten upptagna förskottsanslagen ej av antydda skäl synes böra ifrågakomma — framläggandet av den tilläggsstat till riksstaten för det år beredskapsstaten avser torde böra ske så tidigt under riksdagen, att riksdagen snarast möjligt beredes tillfälle att pröva de åtgärder, som av en rådande kris påkallas och för vilka

anslag å tilläggsstat måste beviljas. Detta lärer kunna ske omkring den 15 februari eller vid den tidpunkt, som motionsvis föreslagits såsom gräns för beredskapsstatens giltighetstid. På detta sätt får riksdagen möjlighet att icke blott erhålla uppgift om de åtgärder, som av Kungl. Maj:t vidtagits genom anvisningar å beredskapsstaten, utan även att pröva omfattningen av den fortsatta verksamheten för krisens utjämning.

Fog synes föreligga för att jämväl av innevarande riksdag medel ställas till förfogande för utförande av vissa arbeten i händelse av en försämring av konjunkturerna och läget på arbetsmarknaden.

Utskottet delar också i huvudsak departementschefens uppfattning, att fullmakten bör lämnas i samma ordning som för innevarande budgetår, d. v. s. genom fastställande av en beredskapsstat efter de av fjolårets riksdag prövade principerna. Denna stat torde i enlighet med departementschefens förslag böra betecknas såsom allmän till åtskillnad från den av riksdagen antagna särskilda beredskapsstaten för försvarsväsendet m. m. Vad fjolårets riksdag uttalat i de allmänna principfrågorna torde böra gälla jämväl denna allmänna beredskapsstat.

Beträffande de båda i ämnet väckta motionerna i vad de avse begränsning intill ett visst sammanlagt årskostnadsbelopp av Kungl. Maj:ts rätt att sätta beredskapsstaten eller viss del därav i kraft samt beredskapsstatens ikraftträdande i övrigt, fullmaktens giltighetstid, remissförfarandet m. m. må endast erinras om, att de i dessa delar huvudsakligen blott innebära en återupprepning av synpunkter, framförda vid 1938 års riksdag och då av riksdagen avvisade.

Vidkommande de av Kungl. Maj:t efter ny inventering av föreliggande investeringsbehov m. m. å beredskapsstat begärda anslagen kommer utskottet att — i den mån hithörande frågor tillhöra utskottets handläggning — behandla i särskilda härefter följande utlåtanden, varvid utskottet dock först framdeles upptager frågan om ifrågasatta avskrivningar beträffande förskottsanslagen å beredskapsstat. Sedan samtliga av Kungl. Maj:t eller i motioner begärda anslag blivit av riksdagen behandlade, torde statsutskottet böra förelägga riksdagen för fastställelse beredskapsstat för budgetåret 1939/40, vilken då jämväl bör innefatta anslagen under jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

De av statsutskottet och jordbruksutskottet föreslagna jämkningarna i Kungl. Maj:ts förslag till allmän beredskapsstat avse allenast två anslag och innebära, att beredskapsstatens slutsumma å kapitalbudgeten blir 1,540,000 kronor lägre än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att sätta beredskapsstaten eller viss del därav i tillämpning samt att ställa medel till vederbörande myndigheters förfogande synes böra lämnas i detta sammanhang.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) besluta, att en allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40 skall upprättas i enlighet med de riktlinjer, som av departementschefen angivits;

b) — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 301 och II: 460, i här behandlade delar och i vad de avse beredskapsstatens ikraftträdande, fullmaktens omfattning med avseende å totalbelopp och giltighetstid, remissförfarandet m. m. — bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövas erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Stockholm den 19 maj 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Svensson* i Kompersmålå, *Asplund*, *Andersson* i Fältenborg, *Bergström*, *Nilsson* i Fredriksfält, *Magnusson* i Kalmar, *Boman* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Persson* i Falla, *Andersson* i Prästbol, *Närlinge*, *Isacsson*, *Weijne*, *Åqvist*, *Staxäng*, *Andersson* i Malmö och *De Geer* i Hanaskog.

Reservation

av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå, *Domö*, *Persson* i Falla och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Det kan måhända vara motiverat, att de företag, som nu av riksdagen preliminärt godkännas och bland vilka urvalet av lämpliga arbetsobjekt vid behov må ske, ej ges ett alltför knappt omfång. Å andra sidan kan det ingalunda vara nödigt eller ens lämpligt, att finansfullmakten lämnas utan någon begränsning av totalbeloppet.

Redan ur konstitutionella synpunkter finner utskottet befogat framhålla angelägenheten av att anslagsbemyndigandet ej erhåller vidare ram än som prövas strängt nödvändigt. Och ur behovssynpunkt är det — såsom vid 1938 års riksdag också erinrades — att märka att beredskapsstatens giltighetstid

förutsatts ej sträcka sig längre än ungefär ett halvår, d. v. s. till dess nästkommande riksdag kan hinna pröva behövliga tilläggsanslag.

I enlighet med vad som motionsvis påyrkats vill utskottet därför föreslå, att den av riksdagen lämnade fullmakten begränsas på så sätt, att Kungl. Maj:t medgives rätt att fastställa beredskapsstaten att intill ett sammanlagt anslagsbelopp av högst 50 milj. kronor lända till efterrättelse såsom förskottsstat. Härtill bör komma rätt för Kungl. Maj:t att till arbetslöshetskommissionens verksamhet på allmänna beredskapsstaten ytterligare utanordna vid behov 15 milj. kronor.

Utskottet hävdar i likhet med motionärerna den uppfattningen, att finansfullmakten bör även med avseende å utstakad giltighetstid erhålla en bättre utformning än som skedde vid 1938 års riksdag. Ehuru ej fullt tillfredsställande torde med hänsyn till önskvärd likformighet böra tillämpas samma normer, som i statsutskottets utlåtande nr 137 angivits beträffande beredskapsstaten för försvarsväsendet. Därutöver har utskottet ansett i det bemyndigande, som innefattas i utskottets hemställan, böra insättas en allmän tidsbegränsning till och med den 15 februari 1940.

Såsom i de väckta motionerna närmare utvecklas, har riksdagen dessutom anledning understryka vikten av att beredskapsstatens eventuella ikraftsättande sker planmässigt och först sedan banko- och riksgäldsfullmäktige men också andra ansvariga myndigheter liksom för övrigt näringsorganisationerna fått tillfälle vederbörligen yttra sig.

Under erinran alltså om angelägenheten av att vederbörlig hänsyn tages till de synpunkter, vilka såväl i motionerna I: 301 och II: 460 som ock i reservation till statsutskottets utlåtande nr 184 vid 1938 års riksdag blivit framförda, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) — — —;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall i nu förevarande del till motionerna I: 301 och II: 460 — bemyndiga — — — erforderligt, fastställa viss del av beredskapsstaten att till och med den 15 februari 1940 intill en sammanlagd årskostnad för staten av 50,000,000 kronor lända till — — — myndigheters förfogande.»